

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва та бізнесу
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

Афоненко Максим Олександрович
Розвиток ринку страхування відповідальності в Україні: сучасний стан та
перспективи
Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ФМСзчм-21
М.О. Афоненко

(підпис)

Науковий керівник
д.е.н., професор Дем'янишин В.Г.

(підпис)

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	6
1.1. Сутність та особливості страхування відповідальності в Україні.....	6
1.2. Фактори впливу на розвиток страхування відповідальності в Україні....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	18
2.1. Сучасний стан ринку страхування відповідальності в Україні.....	18
2.2. Оцінка діяльності ПАТ «СГ «ТАС» в напрямі страхування відповідальності.....	24
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	32
Висновки.....	40
Список використаних джерел.....	43

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Розвиток ринку страхування відповідальності в Україні має високу практичну та наукову значущість і є актуальним з огляду на кілька взаємопов'язаних чинників. У сучасних умовах інтенсифікації економічних відносин, зростання кількості договірних та позадоговірних ризиків, а також посилення відповідальності підприємств і фахівців (у цивільно-правовому, адміністративному та кримінальному вимірах) ефективна система страхування відповідальності виступає ключовим інструментом пом'якшення фінансових наслідків ризикових подій для бізнесу та населення. Трансформаційні процеси в економіці — включно з постійними регуляторними змінами, інтеграцією вимог європейського законодавства, цифровізацією фінансових послуг та появою нових видів ризиків (кіберризика, екологічні, професійна відповідальність у нових галузях) — вимагають переосмислення продуктового ряду страхових компаній, підходів до оцінки ризику та методів тарифоутворення.

Для України, яка переживає періоди економічної нестабільності та відновлення після кристалізованих кризових явищ, ринок страхування відповідальності є важливим елементом забезпечення фінансової стійкості підприємств і захисту третіх осіб, що впливає на загальний рівень інвестиційної привабливості та бізнес-клімату. Низький рівень проникнення страхування, існуючі прогалини в законодавчій і нормативній базі, недостатній розвиток страхових продуктів для малого та середнього бізнесу та обмежена довіра споживачів роблять необхідним комплексне дослідження чинників, що стримують розвиток галузі, та шляхів їх подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Не применшуючи вагомості наявних наукових напрацювань із зазначеної проблематики, слід виокремити дослідження тих авторів, які досліджували ринок страхування загалом та

відповідальності, а саме: Ю. Білецька, Ю. Вергелюк, М. Ганцяк, П. Гориславець, М. Забаштанський, С. Кожан, М. Рубан, О. Сидоренко та інші.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сучасного стану ринку страхування відповідальності в Україні, виявлення ключових тенденцій і проблем його функціонування та обґрунтування перспектив розвитку з урахуванням економічних, правових і інституційних чинників.

Поставлена мета зумовила вирішення наступних завдань:

- розкрити сутність та особливості страхування відповідальності в Україні;
- описати фактори впливу на розвиток страхування відповідальності в Україні;
- здійснити аналіз сучасного стану ринку страхування відповідальності в Україні;
- оцінити діяльність ПАТ «СГ «ТАС» в напрямі страхування відповідальності;
- розкрити перспективи цифровізації ринку страхування відповідальності в Україні.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є ринок страхування відповідальності в Україні як складова національного страхового ринку.

Предметом дослідження роботи є економічні, організаційні, правові та інституційні взаємозв'язки й механізми, що визначають розвиток страхування відповідальності, його структуру, динаміку, інновації та перспективи трансформації.

Методи дослідження. У роботі передбачається застосування таких наукових методів: аналіз і синтез, абстрактно-логічний метод, порівняльний аналіз, економіко-статистичні методи, графічний, системний підхід.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України, що регулюють страхову діяльність; офіційні дані Національного банку України; статистичні матеріали Державної служби статистики України;

звітність страхової компанії ПАТ «СГ « ТАС»; наукові публікації українських і зарубіжних авторів із питань функціонування та розвитку страхових ринків

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному дослідженні сучасного стану ринку страхування відповідальності в Україні в умовах воєнних та економічних викликів, виявленні нових тенденцій його розвитку, оцінці впливу цифровізації та змін регуляторного середовища, а також визначенні перспективних напрямів розширення сегменту страхування відповідальності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання висновків роботи страховими компаніями для прийняття більш обґрунтованих управлінських рішень у сфері страхування відповідальності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження апробовані у збірнику тез XVI та XVII студентської науково-практичної конференції «Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України»

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 46 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

1.1. Сутність та особливості страхування відповідальності в Україні

Військові дії зумовлюють зростання рівня невизначеності та збитковості майже в усіх сферах економіки, і ринок страхування відповідальності не є винятком. Забезпечення фінансового відшкодування за шкоду, завдану фізичним особам і суб'єктам господарювання, набуває особливої актуальності в сучасних умовах. Систематичні обстріли цивільної та енергетичної інфраструктури, підвищення тарифів і цін, а також масштабна міграція працездатного населення спричиняють уповільнення економічної динаміки країни. Унаслідок цього значна частина населення перебуває в стані підвищеної фінансової нестабільності. За цих обставин ринок страхування відповідальності відіграє важливу роль у забезпеченні економічної стійкості, оскільки дає змогу мінімізувати ризики у підприємницькій діяльності, особливо для суб'єктів господарювання, що продовжують функціонувати в умовах воєнного стану. Зокрема, зростає значення страхування відповідальності роботодавців, насамперед щодо працівників, зайнятих у діяльності з підвищеним рівнем небезпеки, зокрема у сферах виробництва та ремонту військової техніки, обслуговування енергетичних об'єктів та інших критично важливих секторів.

Страхування відповідальності є різновидом страхового захисту, спрямованим на покриття потенційних фінансових втрат страхувальника, що виникають унаслідок його юридичної відповідальності перед третіми особами за завдану шкоду. У разі настання несприятливої події — заподіяння майнової, фінансової чи немайнової шкоди (зокрема шкоди здоров'ю) — страховик бере на себе зобов'язання щодо відшкодування завданих третій особі збитків. Економічна та соціальна важливість цього сегмента ринку зумовлена його ключовими функціями: забезпеченням фінансового захисту для всіх категорій населення та суб'єктів господарювання; перерозподілом ризиків між учасниками страхових правовідносин; а також регуляторною функцією, що

проявляється в обов'язковості значної частини відповідних страхових полісів. Така обов'язковість надає державі можливість ефективно впливати на ринкові процеси, забезпечуючи належне виконання зобов'язань як страховиками, так і страхувальниками.

Функціонування ринку страхування відповідальності в Україні врегульоване комплексом нормативно-правових актів, які визначають основні принципи діяльності страхових компаній та забезпечують захист фінансових і нефінансових інтересів страхувальників. Ці акти формують впорядковану та ефективну систему врегулювання збитків, що сприяє належному виконанню зобов'язань усіма сторонами страхових правовідносин. У результаті страхувальники отримують гарантований рівень захисту своїх прав та інтересів, тоді як страховики функціонують у передбачуваному регуляторному середовищі.

Ключовим органом державного регулювання виступає Національний банк України, який здійснює нагляд за діяльністю страховиків, контролює їх платоспроможність, дотримання нормативів щодо страхових резервів та забезпечує прозорість страхового ринку. Аналізуючи сутнісні характеристики ринку страхування відповідальності, варто зазначити, що зміст цього поняття є доволі багатограним, а його нормативне трактування нерідко відрізняється від наукових підходів, запропонованих у фаховій літературі.

Мельник Т. та Сибірцев В. у своїх дослідженнях наголошують, що економічний зміст і специфіка страхування відповідальності проявляються у такому: «страхування відповідальності забезпечує захист майнових прав і свободу громадян, які гарантовані нормативно-правовими актами. Особливістю страхової відповідальності є те, що окрім страховика і страхувальника тут завжди присутня третя особа на користь якої укладається договір. Найчастіше вона не відома. Виняток становить страхування відповідальності за виконання договірних зобов'язань. До укладення договору страхування відповідальності чітко визначені тільки страховик і страхувальник. Договір страхування відповідальності не передбачає конкретної особи, якій повинно бути виплачене

страхове відшкодування. Самі ж потерпілі, їх кількість, ступінь пошкоджень, матеріальних витрат до настання страхового випадку невідомі. Це визначається і стає відомим тільки при настанні страхового випадку» [20].

Сосновська О. визначає, що «страхування відповідальності — це галузь страхування, що відображає систему відносин щодо відповідальності перед третіми (юридичними або фізичними) особами, яким може бути завдано шкоду внаслідок дій страхувальника» [31].

Матвійчук Л. виокремлює такі ключові особливості ринку страхування відповідальності, а саме: «безпосереднім об'єктом страхування виступає виражений в грошовій формі майновий інтерес страхувальника, що проявляється у страхуванні його цивільної відповідальності, а також майновий інтерес третіх осіб, які на момент укладання договору є невідомими; договором, зазвичай, не визначається конкретна страхова сума, а визначається тільки верхня межа розміру відшкодування» [19].

Узагальнивши наведені положення, можна констатувати, що ринок страхування відповідальності характеризується такими ключовими сутнісними ознаками:

по-перше, основною метою укладання страхових договорів є забезпечення захисту майнових і немайнових прав третіх осіб, які можуть зазнати шкоди внаслідок дій або бездіяльності страхувальника;

по-друге, цей сегмент вирізняється значною різноманітністю ризиків, що підлягають страхуванню, зокрема професійних, майнових, екологічних, а також високоризикових (наприклад, ядерних);

по-третє, для страхування відповідальності є притаманним довготривалий характер потенційних зобов'язань, оскільки окремі види шкоди — зокрема екологічні — можуть спричинити пред'явлення вимог про відшкодування через тривалий час після настання події.

Для більш ґрунтовного розуміння ролі та значення ринку страхування відповідальності в системі страхового захисту доцільно проаналізувати основні його види, що функціонують в Україні.

Рис.1.1. Види страхування відповідальності

Джерело: систематизовано автором

Одним із найбільш розповсюджених і затребуваних видів страхування відповідальності в Україні є страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Правові засади, що регламентують взаємовідносини між страховиками та страхувальниками у межах цього виду страхування, закріплені у чинній нормативно-правовій базі, ключовим елементом якої є Закон України «Про обов'язкове цивільно-правову відповідальність власників наземних транспортних засобів». [27].

Зазначено, що «обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності здійснюється з метою забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та/або майну потерпілих внаслідок дорожньо-транспортної пригоди та захисту майнових інтересів страхувальників.

Об'єктом обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з відшкодуванням особою, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, шкоди, заподіяної життю, здоров'ю, майну потерпілих внаслідок експлуатації забезпеченого транспортного засобу» [27].

Одним із поширених в Україні видів страхування відповідальності є страхування професійної відповідальності. Цей вид страхового захисту спрямований насамперед на забезпечення фінансової безпеки фахівців — лікарів, адвокатів, аудиторів, суддів та інших професіоналів — від можливих матеріальних претензій, що можуть виникнути внаслідок професійних помилок або неналежного виконання службових обов’язків. Страхування професійної відповідальності відіграє важливу роль для осіб, діяльність яких пов’язана з підвищеним рівнем ризику для клієнтів.

Загальні тенденції розвитку ринку страхування наведено на рисунку 1.2.

Рис. 1.2. Загальна характеристика страхування відповідальності

Вітчизняні дослідники акцентують на підвищеному рівні ризиків, притаманних професійній діяльності окремих категорій фахівців. На думку Н. Василевської, медична практика за своєю суттю є ризикованою, оскільки можливість настання несприятливих наслідків супроводжує процес надання медичних послуг постійно. Навіть за умови належного виконання професійних обов’язків медичний працівник фактично перебуває у стані професійного ризику.

Об’єктом страхового захисту в цьому виді страхування виступає відповідальність за матеріальні втрати, яких зазнає третя особа внаслідок

ненавмисного заподіяння їй прямих матеріальних збитків у процесі надання медичних послуг.

Специфіка страхування професійної відповідальності медичних працівників полягає в необхідності наявності у застрахованої особи спеціалізованих знань, відповідної кваліфікації або використання праці фахівців відповідного профілю у своїй діяльності. Відповідно, ключовим критерієм для здійснення страхового відшкодування є професійний характер відповідальності, що виникає внаслідок виконання медичним працівником своїх функціональних обов'язків [8, с. 155].

Чорна А. зазначає, що «професійна майнова відповідальність адвокатів належить до договірної відповідальності, оскільки правовідносини між адвокатом і довірителем виникають не інакше, як під час укладання договору надання юридичних послуг. Таким чином, у разі невиконання чи неналежного виконання адвокатом покладених на нього обов'язків або вчинення адвокатом дій, що суперечать нормам чинного законодавства та порушують права клієнта адвокат повинен нести цивільно-правову (майнову) відповідальність. Це забезпечить відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок неналежного виконання покладених на адвоката обов'язків» [37, с. 208].

Вітчизняні науковці акцентують увагу на підвищеному рівні професійних ризиків, притаманних окремим категоріям фахівців. Зокрема, Н. Василевська підкреслює, що діяльність медичних працівників має ризиковий характер, оскільки можливість виникнення небажаних наслідків супроводжує процес надання медичних послуг постійно «діяльність медичних працівників з надання медичних послуг має ризиковий характер, тобто ризик у тій чи іншій мірі є присутнім завжди. Виконуючи свої професійні обов'язки належним чином, медичний працівник у будь-якому випадку діє у стані ризику.

Об'єктом страхування у цьому випадку виступає відповідальність за матеріальні збитки, яких зазнає третя особа внаслідок ненавмисного заподіяння їй страхувальником прямих фактичних втрат під час надання послуг.

Специфіка страхування професійної відповідальності медичних працівників полягає у вимогах до застрахованої особи, яка повинна володіти відповідними спеціалізованими знаннями, професійними навичками або залучати до роботи фахівців необхідної кваліфікації. У зв'язку з цим підставою для здійснення страхового відшкодування є виключно професійний характер відповідальності, що виникає в процесі виконання медичним працівником своїх службових обов'язків.[8, с. 155].

Страхування відповідальності охоплює значний спектр професійної та господарської діяльності. Зокрема, страхування відповідальності роботодавців передбачає відшкодування збитків, завданих працівникам унаслідок нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань, що можуть виникнути в майбутньому. Основною метою цього виду страхування є забезпечення соціального захисту працівників та мінімізація фінансових ризиків роботодавця у разі настання страхового випадку.

Страхування відповідальності роботодавців відіграє важливу роль у системі охорони праці, оскільки не лише стимулює підвищення рівня безпеки на підприємстві, а й забезпечує покриття можливих витрат роботодавця, у тому числі пов'язаних із юридичними зобов'язаннями.

До ключових переваг цього виду страхування належать: зниження фінансових ризиків роботодавця; підвищення рівня довіри та впевненості працівників у роботодавцеві; забезпечення дотримання законодавчих вимог у сфері безпеки та охорони праці.

1.2. Фактори впливу на розвиток страхування відповідальності в Україні

Проблематика функціонування ринку страхування відповідальності обумовлюється сукупністю факторів, що безпосередньо впливають на його ефективність та загальну стабільність страхового сектору. Воєнні дії зумовлюють підвищення рівня ризиків, формування нестабільного

економічного й політичного середовища, а також часті зміни законодавчих та регуляторних вимог. Усе це створює нові виклики для суб'єктів страхових правовідносин. В умовах війни змінюються як умови ведення бізнесу, так і повсякденна діяльність населення, що призводить до зростання кількості страхових випадків. Наслідком цього є підвищення вартості страхових продуктів або навіть припинення діяльності окремих страховиків через неможливість виконання ними зобов'язань.

Функціональність та якість правового регулювання є ключовими передумовами стабільного розвитку ринку страхових послуг. Ефективне правове поле визначає поведінку учасників ринку, встановлює базові правила та вимоги до діяльності страховиків, забезпечує захист майнових прав споживачів, знижує навантаження на фінансову систему держави та сприяє формуванню довіри населення до страхових інституцій.

Страхування відповідальності – один із класів страхування, за допомогою якого страхова компанія забезпечує захист від фінансових збитків, що можуть виникнути в результаті ненавмисно завданої шкоди чи збитків третіми особами, таке страхування може охоплювати різні сфери, в тому числі автострахування, відповідальність перевізників, медичних працівників та ін. Зміни у правовому середовищі, що набули чинності після введення в дію Закону України «Про страхування» з 01.01.2024 р. [28], зумовили суттєву трансформацію підходів до регулювання ринку. Зокрема, було скасовано поділ на добровільні та обов'язкові види страхування, натомість чинне законодавство запровадило класи страхування відповідальності, що відповідає європейській практиці.

До ключових переваг прийняття нового закону належать:

- право страховика самостійно встановлювати розмір страхової премії та страхового відшкодування, тоді як раніше тарифну політику визначав державний регулятор;
- гармонізація нормативно-правової бази з міжнародними стандартами, що сприяє інтеграції українського страхового ринку у світовий простір;

- розширення переліку страхових ризиків на законодавчому рівні, зокрема включення ризиків, пов'язаних з веденням активних бойових дій;
- спрощення процедури ліцензування, адже відтепер страховики не зобов'язані отримувати окрему ліцензію на кожен вид страхування;
- встановлення нових, більш чітких та системних вимог до діяльності страховиків, що має підвищити прозорість і надійність ринку.

З метою забезпечення ефективної імплементації положень нового закону доцільним є прискорення роботи відповідних державних органів щодо розроблення необхідних нормативних актів, що мають привести існуючу регуляторну базу у відповідність до оновлених вимог. Важливим також є надання страховим компаніям достатнього перехідного періоду для адаптації їх діяльності до нових правил правового регулювання

Доцільно погодитися з позицією О. Баранова та В. Баранова [1], які окреслюють ключові напрями державного регулювання та організації ринку страхування відповідальності з урахуванням мінливих сучасних умов. Дослідники підкреслюють, що страховий ринок та його учасники потребують розширеної державної підтримки, активного сприяння з боку регулятора, а також упровадження реальних заходів із дерегуляції та спрощення вимог до здійснення страхової діяльності. У короткостроковій перспективі, на їхню думку, важливою функцією НБУ є забезпечення виконання страховиками своїх зобов'язань перед страхувальниками та формування підґрунтя для подальшого розвитку ринку. Крім того, повна лібералізація транскордонних валютних операцій може надати змогу українським страховикам користуватися захистом провідних світових страхових і перестраховальних компаній. Автори також звертають увагу на доцільність перенесення строків набуття чинності новими підзаконними актами та продовження мораторію на застосування заходів впливу, що дозволило б страховикам зосередитися на професійній діяльності [1, с. 95].

На сучасному етапі в Україні спостерігається низка чинників, що стримують розвиток страхового ринку загалом і ринку страхування

відповідальності зокрема. До таких чинників належать: масштабні процеси зовнішньої та внутрішньої міграції населення, які трансформують структуру попиту на страхові послуги; відсутність ефективної методології управління страховими компаніями в умовах воєнного стану; дисбаланс між активами та зобов'язаннями окремих страховиків; низькі темпи проникнення страхових продуктів на ринок; а також високий рівень недовіри потенційних страхувальників як до страхових компаній, так і до державних інституцій [43, с. 71].

Загалом до ключових особливостей розвитку та функціонування ринку страхування відповідальності в Україні в умовах кризи належать такі тенденції:

- трансформація потреб населення внаслідок воєнних дій, що спричиняє необхідність адаптації існуючих страхових продуктів та розроблення нових програм, орієнтованих на покриття військових ризиків;
- обмежений доступ до перестраховування через регуляторні обмеження, що звужує і без того обмежені фінансові можливості страховиків;
- скорочення присутності іноземного капіталу на українському ринку, у тому числі вихід іноземних страхових компаній через підвищену нестабільність;
- погіршення загального макроекономічного середовища, що ускладнює умови ведення бізнесу та впливає на фінансову стійкість страховиків;
- високий рівень імовірності настання страхових випадків за договорами, що передбачають покриття військових ризиків, унаслідок чого значна частина страховиків утримується від упровадження таких продуктів;
- зростання частоти настання страхових випадків, що спровокувало підвищення вартості страхових послуг та, відповідно, зниження доступності страхових продуктів для населення, доходи якого істотно скоротилися.

У таких умовах страховим компаніям необхідно адаптувати свої бізнес-моделі та впроваджувати нові механізми оптимізації діяльності для забезпечення фінансової стійкості та подальшого розвитку ринку.

Як і будь-який інший сегмент фінансового ринку, страховий ринок загалом та ринок страхування відповідальності зокрема мають адаптуватися до наявних економічних та інституційних умов. Інституційний і фінансовий потенціал страхового сектору має бути орієнтований на формування дієвих адаптивних механізмів, здатних забезпечити його стабільний розвиток в умовах невизначеності. Саме ця здатність до адаптації повинна стати базисом для подальшої розбудови ринку та визначення перспектив його еволюції. Серед ключових напрямів розвитку доцільно виокремити такі:

- розроблення та впровадження нових програм страхування відповідальності для малого та середнього бізнесу. У період воєнного стану підприємницька діяльність супроводжується новими ризиками — від пошкодження майна до порушення логістичних ланцюгів. Це створює підґрунтя для появи спеціалізованих страхових продуктів, покликаних частково компенсувати збитки від настання таких подій;

- посилення ролі держави як регулятора ринку. Нині державне регулювання здебільшого пов'язане з обмеженнями для страховиків, зокрема у сфері валютних операцій і перестраховання. Тому регуляторна політика потребує реформування в напрямі розширення доступу страховиків до ринку капіталу та мінімізації «ефекту витіснення», що виникає за умов дефіциту інвестиційних ресурсів [9]. Запровадження державних програм підтримки сприятиме розширенню спектра страхових продуктів і підвищенню стійкості ринку;

- активне використання цифрових каналів надання страхових послуг. Розвиток онлайн-інструментів дозволить збільшити охоплення потенційних страхувальників, підвищити якість сервісу завдяки скороченню часу на оформлення договорів і водночас зменшити витрати страхових компаній на організаційні та матеріальні ресурси.

Отже, ринок страхування відповідальності не може розвиватися у відриві від загального стану страхового сектору та макроекономічного середовища. Неможливо забезпечити його ефективне функціонування за наявності

системних проблем на страховому ринку в цілому. Тому перспективи розвитку ринку страхування відповідальності безпосередньо пов'язані з необхідністю комплексного вирішення структурних і регуляторних викликів страхового ринку України. Лише за таких умов можливе формування ефективно організованого та конкурентоспроможного сегмента страхування відповідальності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасний стан ринку страхування відповідальності в Україні

Ринок страхування відповідальності є ключовим елементом страхової системи та виконує низку специфічних функцій, що визначають його роль у забезпеченні фінансової стійкості суспільства. Його значущість особливо зростає в умовах розширення ролі фінансових механізмів соціального захисту, оскільки значна частина страхування відповідальності має обов'язковий характер. Це надає процесам його розвитку додаткових соціальних, правових та економічних вимірів.

Статистичні дані підтверджують, що страхування відповідальності займає суттєву частку в структурі страхового ринку, слугуючи важливим індикатором його динаміки, рівня розвитку та зрілості. Водночас функціонування цього сегмента супроводжується низкою проблем, пов'язаних як із регуляторними обмеженнями, так і з якістю та доступністю страхових послуг.

В умовах активної трансформації системи регулювання страхового ринку, зокрема у напрямі гармонізації з європейськими стандартами, зростає потреба у ґрунтовному комплексному аналізі теоретичних і практичних засад розвитку ринку страхування відповідальності. Такий аналіз є необхідним для формування ефективної політики, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності та стійкості цього сегмента страхового ринку України.

Незважаючи на складні економічні та геополітичні умови, страховий ринок України зберіг відносну стійкість та демонструє помірну позитивну динаміку. Проте 2022 рік, позначений початком повномасштабної війни та її масштабними негативними наслідками, суттєво вплинув на ключові параметри функціонування страхового сектору. Це виявилось у зміні обсягів валових і чистих страхових премій, скороченні страхових резервів, зниженні кількості

укладених договорів, погіршенні фінансових результатів страховиків та трансформації інших важливих індикаторів.

Разом з тим, завдяки низькій еластичності попиту на обов'язкові види страхування – насамперед у сегменті страхування відповідальності – страховий ринок отримав певний стабілізуючий ефект. Зокрема, ОСЦПВ традиційно займало близько 20% у портфелях національних страхових компаній [9], забезпечуючи постійний приплив премій навіть за умов кризи.

Хоча показники ринку страхування відповідальності в 2022 році зазнали відчутного негативного впливу, статистичні тенденції свідчать про поступове відновлення цього сегмента. Це проявляється у стабілізації обсягів премій, адаптації страховиків до нових умов діяльності та збереженні попиту з боку споживачів, що підкреслює ключову роль страхування відповідальності у підтриманні загальної стійкості страхового ринку України.

Регуляторні зміни, запроваджені у сфері страхування відповідальності, зумовили коригування підходів до відображення статистичних даних у 2025 році. Унаслідок цього структура ринку страхування відповідальності була переорієнтована на аналіз чотирьох ключових груп страхових послуг: обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів (ОСЦПВ), міжнародного автомобільного страхування «Зелена карта», страхування іншої моторної відповідальності та страхування відповідальності, що не належить до моторних класів. Така класифікація дає змогу забезпечити більш точне відображення тенденцій розвитку ринку та підвищити якість аналітичної оцінки його динаміки.

Обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів посідає провідне місце в системі страхування відповідальності в Україні. Його значущість зумовлена не лише виконанням компенсаційної функції – забезпеченням відшкодування збитків потерпілим у дорожньо-транспортних пригодах, – а й вагомим внеском у зниження потенційного фінансового навантаження на державний бюджет. Українські дослідники підкреслюють, що ОСЦПВ є одним із найбільш динамічних і

водночас стабільних сегментів страхового ринку. Навіть у період воєнного стану, запровадженого з лютого 2022 року, цей вид страхування демонструє відносну стійкість завдяки гарантованому попиту, нормативно визначеним правилам функціонування та контролю з боку регулятора.

Регуляторні зміни, спрямовані на підвищення лімітів страхового покриття та оптимізацію механізмів здійснення виплат, посилюють роль ОСЦПВ як ключового інструмента соціального захисту та економічної стабільності. Вони не лише підвищують рівень фінансової безпеки учасників дорожнього руху, але й сприяють формуванню більш надійної та прозорої системи страхових взаємовідносин. У результаті створюються сприятливі передумови для подальшого всебічного аналізу ефективності цього виду страхування, включно з оцінкою його впливу на стійкість страхового ринку та якість надання страхових послуг. [14].

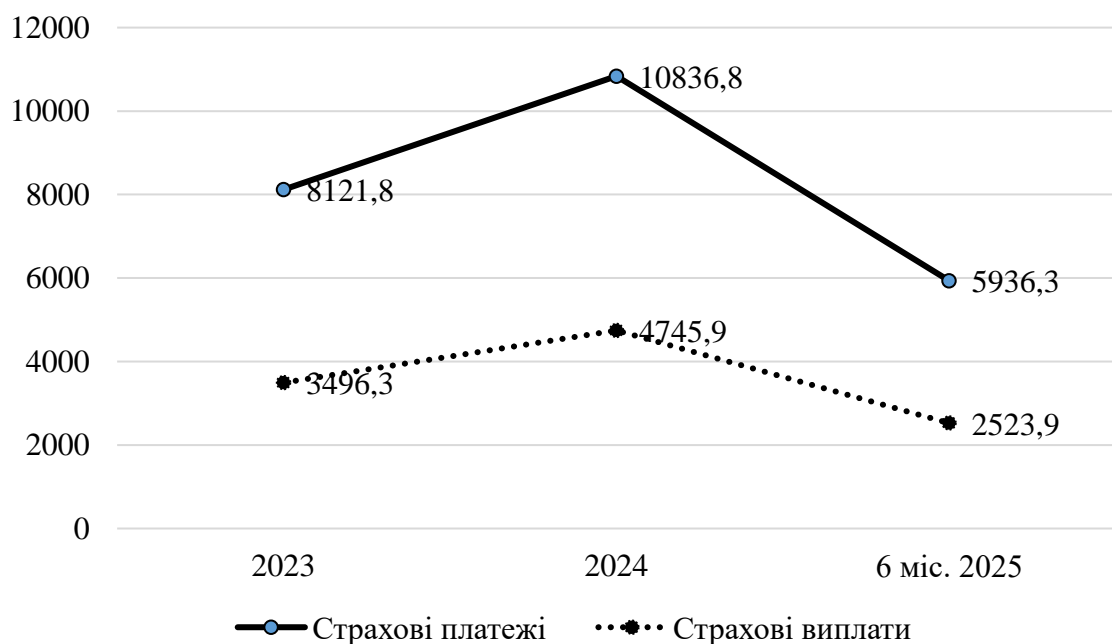

Рис.2.1. Основні показники функціонування ринку ОСЦПВ, млн грн.

Джерело: розроблено автором [35]

Рисунок 2.1 відображає зміну ключових показників функціонування ринку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) у динаміці за 2023 рік – 1 п. 2025 року. У 2023 році ринок характеризувався відносною стабільністю: страхові

платежі становили близько 8,1 млрд грн, тоді як виплати коливалися на рівні 3,5 млрд грн. Це свідчить про збалансоване співвідношення між надходженнями та компенсаціями, що є типовим для періоду помірної ринкової активності.

У 2024 році спостерігається суттєве зростання ринку. Обсяг страхових платежів піднявся до рекордного значення — приблизно 10,8 млрд грн, що може бути пов'язано як зі збільшенням кількості укладених договорів, так і з можливим переглядом тарифів. Водночас страхові виплати також зросли — до 4,7 млрд грн, що може свідчити про збільшення кількості страхових випадків або про підвищення середнього розміру виплати.

За перші 6 місяців 2025 року зафіксовано зниження обох показників. Страхові платежі скоротилися до 5,9 млрд грн, а страхові виплати — до 2,5 млрд грн. Таке зменшення може бути пов'язане з сезонними факторами, зміною ринкової ситуації або поступовим зниженням активності страхувальників на ринку ОСЦПВ.

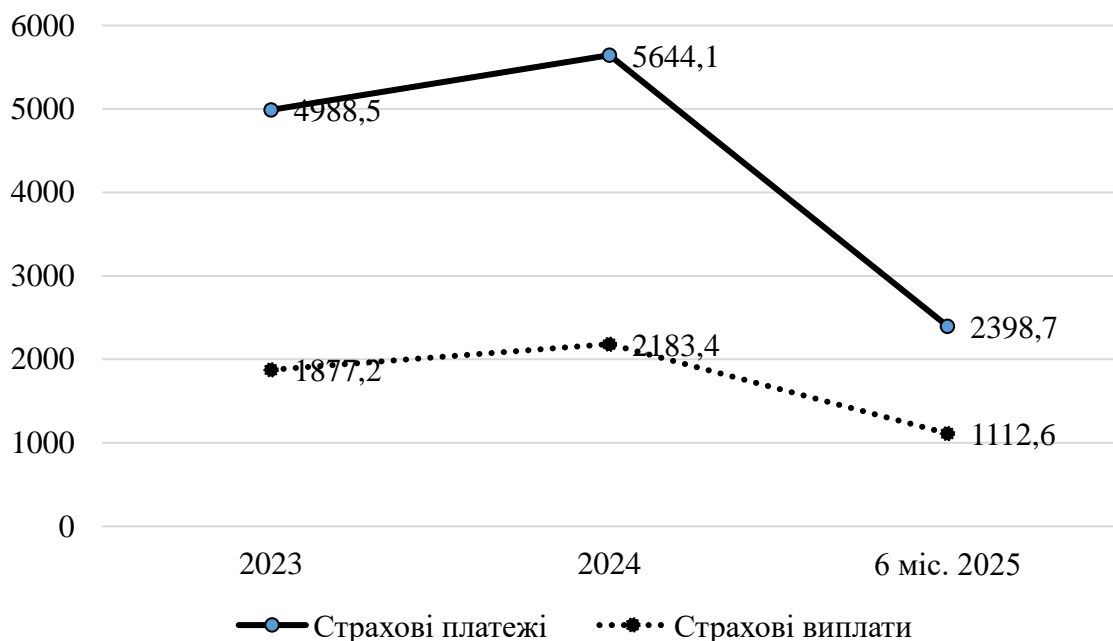

Рис.2.2. Основні показники функціонування ринку страхування «Зелена карта», млн. грн.

Джерело: розроблено автором [35]

У 2023 році ринок демонструє відносно помірний рівень активності: страхові платежі сягають близько 5 млрд грн, тоді як виплати становлять

приблизно 1,9 млн грн, зберігаючи значний розрив між надходженнями та компенсаціями.

У 2024 році простежується відчутне зростання фінансових надходжень. Страхові платежі збільшуються до 5,64 млн грн, що може свідчити про активізацію користувачів страхових послуг або про зростання пропускнуго потоку транспортних засобів, які виїжджають за кордон. Водночас страхові виплати також зростають, досягаючи 2,13 млн грн, що вказує на підвищення кількості або вартості страхових випадків.

Період перших шести місяців 2025 року характеризується зниженням обох показників: страхові платежі зменшуються до 2,39 млн грн, а виплати — до 1,11 млн грн. Така динаміка може бути пов'язана зі зміною сезонної активності або загальним зниженням інтенсивності міжнародних поїздок.

Водночас підвищення вартості страхових полісів на 40% у 2024 році відображає посилення інфляційного тиску та девальваційні тенденції, що формує додаткові виклики для страховиків у контексті забезпечення конкурентоспроможності. Ці процеси набувають особливої актуальності в умовах запровадження з 2025 року вільного ціноутворення на ринку ОСЦПВ. Заплановані регуляторні зміни, зокрема повний перехід до електронного формату договорів та впровадження індивідуалізованих тарифів, мають потенціал посилити позиції фінансово стійких та технологічно розвинених компаній. Водночас існує ризик витіснення з ринку менш адаптивних страховиків, які не зможуть оперативно реагувати на нові вимоги та підтримувати належний рівень сервісу і капіталізації [41].

Таблиця 2.1.

**Базові показники функціонування ринку страхування
іншої моторної відповідальності, млн грн**

	2024	6 міс 2025
Страхові платежі тис грн	741,1	338,1
Чисті зароблені премії	604,3	336,5
Страхові виплати	147,9	91,8

Джерело: розроблено автором [35]

Статистичний сегмент послуг, класифікований як «інша моторна відповідальність», характеризується незначною питомою вагою у структурі страхового ринку за обсягами зібраних страхових премій та чистих зароблених премій. Попри це, у 2025 році зафіксовано зростання кількості укладених договорів, що свідчить про поступове розширення попиту на відповідні страхові продукти. Рівень страхових виплат у зазначеній групі залишається порівняно невисоким, хоча демонструє позитивну тенденцію зростання у 2025 році відносно попереднього періоду. З урахуванням низької ймовірності настання страхових подій, середній розмір виплати на один договір є мінімальним. Унаслідок цього потреба у перестрахованні таких ризиків у вітчизняних страховиків практично відсутня, що відображається в низьких значеннях частки перестрахових премій.

Остання група, визначена як «страхування іншої відповідальності», є найменшою за обсягом, однак охоплює широкий спектр специфічних страхових продуктів. До неї входять види страхування ризиків, пов'язаних із підготовкою та експлуатацією космічної техніки, можливістю завдання шкоди третім особам під час професійної діяльності, відповідальністю власників собак і зброї, застосуванням продукції ветеринарної медицини, впливом на довкілля, діяльністю приватних нотаріусів та іншими видами професійної та екологічної відповідальності. У першому кварталі 2025 року кількість укладених договорів у цій групі перевищила показники за весь 2024 рік, що свідчить про виразну позитивну динаміку. Водночас розраховані статистичні коефіцієнти демонструють найнижчі значення серед усіх груп: коефіцієнт страхових виплат становить лише 3,7%, що значно нижче науково обґрунтованого нормативу у 25%, а середній розмір виплат на один договір є мінімальним і становить 0,03%. Натомість частка перестрахових премій залишається суттєвою і досягає 33,4% у 2025 році. Такі результати зумовлені специфікою ризиків, притаманних цій групі: їхня частота є низькою, натомість потенційний розмір збитків у разі настання події може бути значним, що обумовлює необхідність активного використання перестраховання.

2.2. Оцінка діяльності ПАТ «СГ «ТАС» в напрямі страхування відповідальності

Страховий ринок України впродовж останніх років зазнає структурних та функціональних трансформацій, зумовлених як економічними коливаннями, так і зміною потреб населення та бізнесу. На цьому тлі вирізняються універсальні страхові компанії, здатні забезпечувати стабільність, високу якість сервісу та широкий асортимент страхових продуктів. Однією з таких інституцій є ПАТ «СГ ТАС» –страховик із багаторічним досвідом, який посідає вагоме місце на ринку страхування відповідальності.

ПАТ «СГ ТАС» сформувало репутацію надійної компанії, що пропонує комплексні рішення у сфері відповідальності – від обов’язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів (ОСЦПВ) до добровільних видів страхування відповідальності та міжнародного полісу «Зелена карта». Завдяки збалансованій політиці ризик-менеджменту та розгалуженій мережі представництв компанія забезпечує високу доступність послуг для споживачів різних регіонів країни.

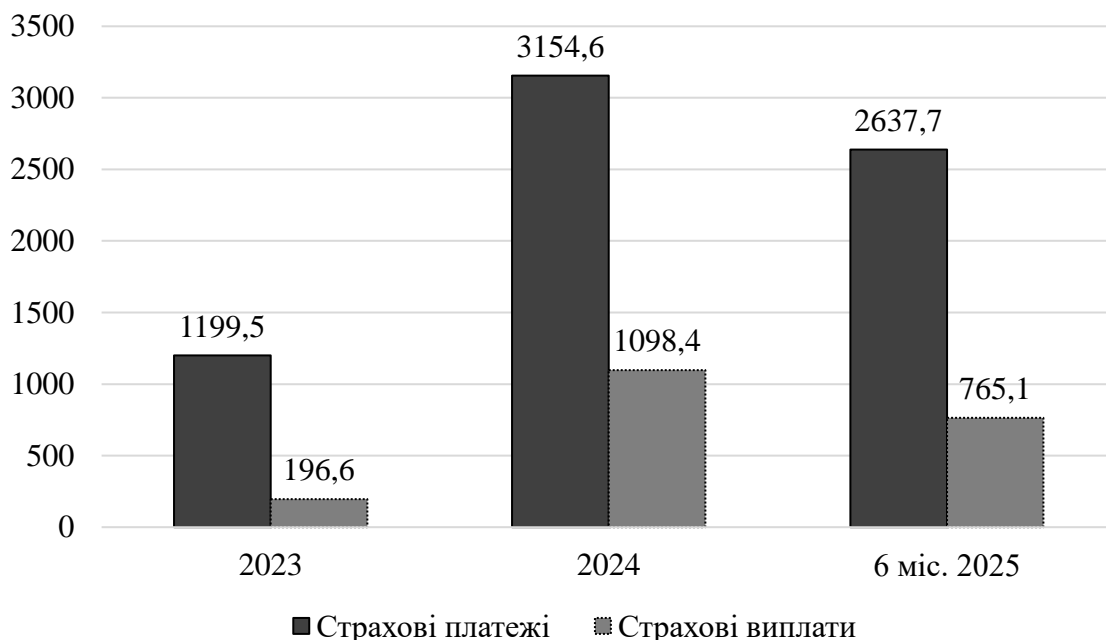

Рис. 2.3. Обсяги страхових платежів та виплат по страхуванню відповідальності ПАТ «СГ ТАС» за 2023 - 6 міс.2025 рр., млн грн.

Джерело: розроблено автором [23, 35]

У 2023 році обсяг страхових платежів по страхуванню відповідальності ПАТ «СГ ТАС» становив 1199,5 млн грн, тоді як страхові виплати — 196,6 млн грн. Різниця між цими показниками свідчить про значний запас фінансової стійкості та ефективне управління страховими резервами.

У 2024 році спостерігається суттєве зростання обох показників. Страхові платежі по страхуванню відповідальності збільшилися до 3154,6 млн грн, що більш ніж у 2,5 раза перевищує рівень попереднього року. Страхові виплати також зросли — до 1098,4 млн грн, що може свідчити про збільшення кількості страхових випадків або про зростання середнього розміру відшкодування. Попри це, співвідношення між платежами та виплатами по страхуванню відповідальності залишається позитивним, що говорить про здатність компанії покривати свої зобов'язання.

За перше півріччя 2025 року страхові платежі становили 2637,7 млн грн, а страхові виплати по страхуванню відповідальності — 765,1 млн грн. У порівнянні з аналогічним періодом попередніх років ці значення свідчать про збереження високого рівня активності на ринку страхування відповідальності. Хоча абсолютні обсяги менші за весь 2024 рік, тренд демонструє, що компанія продовжує генерувати значні надходження, зберігаючи пропорційно нижчий рівень виплат.

У першому півріччі 2025 року обсяг нарахованих страхових платежів за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) досяг 10,5 млрд грн, що на 122,2% перевищує аналогічний показник за період січень–червень 2024 року. Лідером ринку за сумою зібраних премій у цей період виступила страхова компанія «ТАС», за якою слідують «ОРАНТА», «КНЯЖА», «ПЗУ Україна» та «Українська страхова група».

За кількістю укладених договорів у зазначений період перше місце також утримує СК «ТАС», тоді як друге та третє місця посідають відповідно «ОРАНТА» та «КНЯЖА». Варто зазначити, що 99,6% договорів було оформлено в електронному форматі. Такий результат зумовлений поступовим

упровадженням нових регуляторних норм, відповідно до яких із 2026 року всі поліси ОСЦПВ повинні укладатися виключно у цифровій формі. Перехід до електронного страхування забезпечує підвищення прозорості операцій, посилює контроль за їх здійсненням, знижує ризики фальсифікації документів і сприяє скороченню шахрайських практик у сфері автострахування.

Нижче подано перефразований варіант у науковому стилі:

У першому півріччі 2024 року частка електронних полісів становила лише 74,8% від загальної кількості укладених договорів, тоді як у 2025 році спостерігається стійка тенденція до їх зростання. Основні індикатори розвитку ринку ОСЦПВ засвідчують його поступальний розвиток, зокрема:

- кількість договорів, оформлених у цифровому форматі, досягла 3,418 млн, що на 24,5% перевищує відповідний показник попереднього року;
- обсяг страхових платежів, акумульованих страховиками — членами МТСБУ, становив 10,457 млрд грн, що у 2,2 раза більше, ніж у першому півріччі 2024 року;
- надходження страхових премій за електронними полісами зросли майже у 2,8 раза та досягли 10,424 млрд грн.

Поряд із цим збільшився і загальний обсяг страхових відшкодувань: сума нарахованих виплат за внутрішніми договорами зросла на 24,58% і становила 2,885 млрд грн. Із них 762 млн грн було компенсовано за спрощеною процедурою через механізм «європротоколу», що на 68% перевищує аналогічне значення попереднього року. Додатково варто зазначити, що кількість урегульованих страхових випадків підвищилася на 2,2%, досягнувши 72,4 тис., з яких 31,8 тис. оформлено за «європротоколом», що демонструє приріст на 25,5% порівняно з першим півріччям 2024 року

В контексті даного дослідження розглянемо обсяги страхових платежів та виплат по ОСЦПВ ПАТ «СГ ТАС» за 2023 - 6 міс.2025 рр. (рис.2.4)

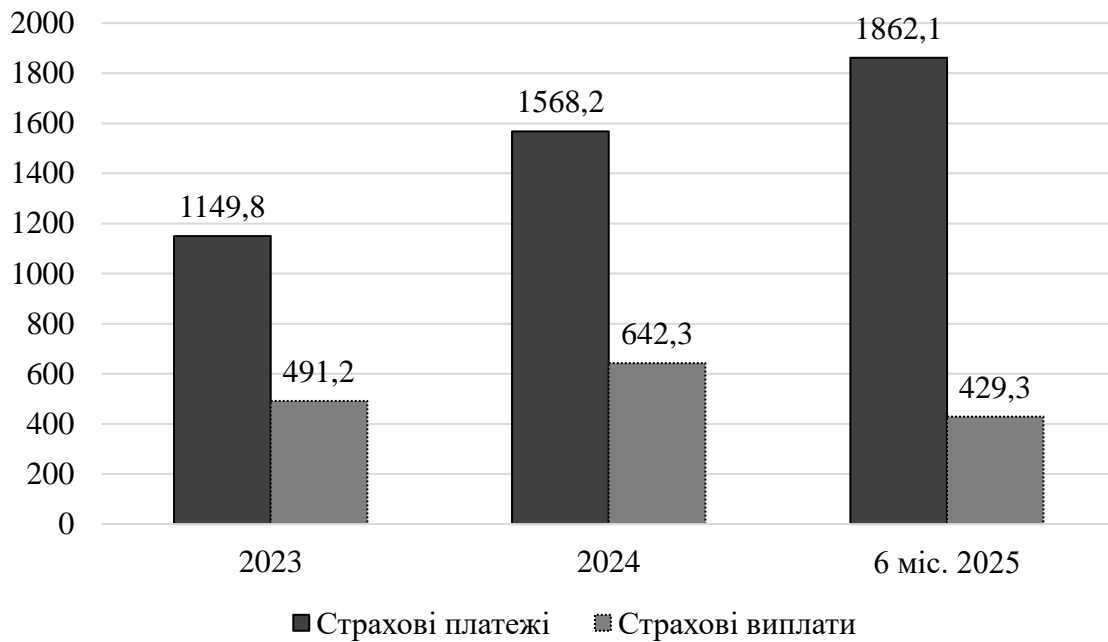

Рис. 2.4. Обсяги страхових платежів та виплат по ОСЦПВ ПАТ «СГ ТАС» за 2023 - 6 міс.2025 рр., млн грн.

Джерело: розроблено автором [23, 35]

У 2023 році страхові платежі ПАТ «СГ ТАС» становили 1149,8 млн грн, що відображає стабільний попит на послуги ОСЦПВ. Обсяг страхових виплат — 491,2 млн грн, тобто виплати склали менше половини від платежів. Це свідчить про достатній запас фінансової стійкості компанії та збалансоване співвідношення між зобов'язаннями та надходженнями.

У 2024 році спостерігається суттєве збільшення страхових платежів ПАТ «СГ ТАС» по ОСЦПВ до 1568,2 млн грн, що може бути пов'язано зі зростанням автопарку, підвищенням тарифів або збільшенням кількості укладених договорів. Страхові виплати також збільшилися — до 642,3 млн грн, що вказує на зростання кількості страхових випадків або вартості відшкодувань. Незважаючи на це, співвідношення між платежами та виплатами залишається контрольованим.

За перше півріччя 2025 року компанія отримала 1862,1 млн грн страхових платежів, що вже перевищує річні обсяги попередніх періодів. Це свідчить про інтенсивне розширення страхового портфеля та високий рівень ринкової активності. Страхові виплати за цей період становили 429,3 млн грн,

що є меншим показником у порівнянні з попереднім роком, незважаючи на значно більші надходження. Така динаміка може вказувати на зменшення кількості страхових випадків або на підвищення ефективності врегулювання збитків.

Кількість укладених договорів у зазначений період скоротилася на 8,74% і становила 654 тис. одиниць. Це свідчить про те, що, попри зменшення клієнтської бази, ринок продемонстрував помірне зростання премій, зумовлене підвищенням середньої вартості страхових полісів або змінами у структурі страхових продуктів. Водночас загальний обсяг страхових виплат за заявленими вимогами зріс на 2,47% і досяг 26,719 млн євро. Кількість врегульованих вимог при цьому зменшилася на 5,17%, становлячи 7 616 випадків. Отже, ринок «Зеленої картки» демонструє достатню стійкість, незважаючи на зниження кількості укладених договорів, і продовжує забезпечувати виконання своїх зобов'язань перед страхувальниками. Зростання обсягів виплат у євро та страхових премій у гривневому еквіваленті може відображати вплив інфляційних процесів, валютних коливань, а також підвищення ризиковості подій, що покриваються цим видом страхування.

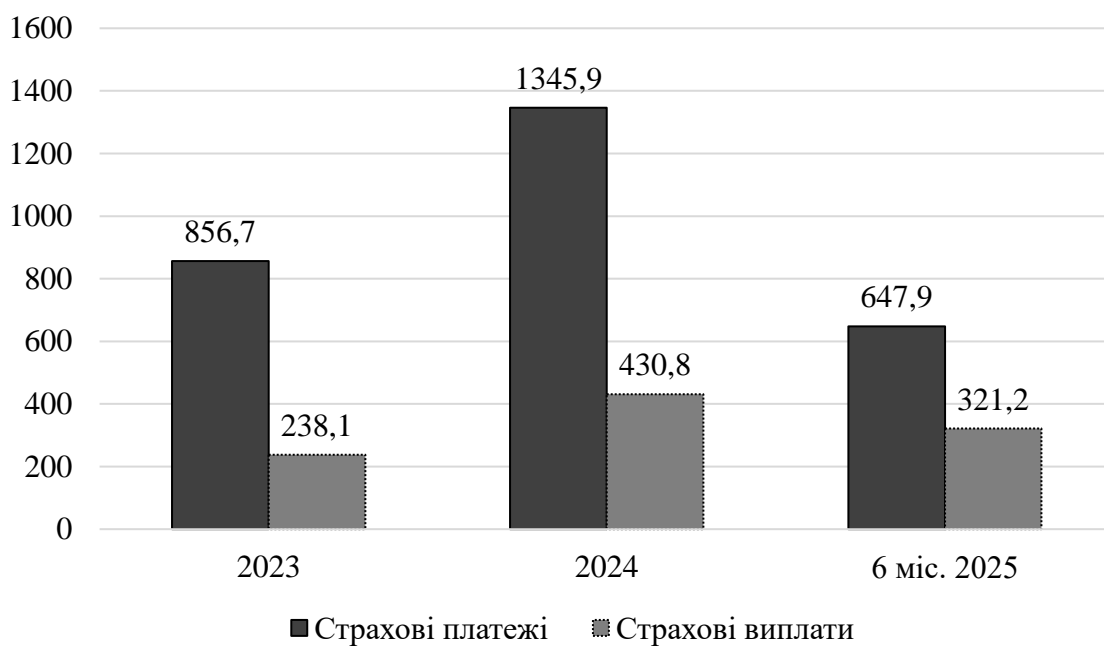

Рис. 2.5. Обсяги страхових платежів та виплат «Зелена карта» ПАТ «СГ ТАС» за 2023 - 6 міс.2025 рр., млн грн.

Джерело: розроблено автором [23, 35]

Рис. 2.5 ілюструє динаміку обсягів страхових платежів та страхових виплат за договорами міжнародного страхування цивільно-правової відповідальності «Зелена карта» ПАТ «СГ ТАС». Важливо підкреслити, що ПАТ «СГ ТАС» є страховою компанією, діяльність якої охоплює широкий спектр послуг зі страхування, включно з міжнародним страхуванням відповідальності автовласників. Аналіз наведених показників дає змогу визначити тенденції розвитку цього сегмента страхових послуг та оцінити рівень фінансової стійкості компанії.

У 2023 році обсяг страхових платежів становив 856,7 млн грн, тоді як страхові виплати досягли 238,1 млн грн. Така пропорція свідчить про помірний рівень збитковості страхового портфеля та підтверджує здатність страхової компанії ефективно виконувати свої зобов'язання.

У 2024 році зафіксовано суттєве збільшення фінансових показників. Страхові платежі зросли до 1345,9 млн грн, що свідчить про розширення клієнтської бази та підвищення попиту на поліси «Зелена карта». Водночас обсяг страхових виплат збільшився до 430,8 млн грн, що може бути зумовлено підвищенням кількості страхових випадків або зростанням середньої вартості відшкодування. Незважаючи на це, структура виплат залишається збалансованою відносно отриманих платежів.

У першому півріччі 2025 року спостерігається збереження високого рівня фінансової активності ПАТ «СГ ТАС». Страхові платежі становили 647,9 млн грн, тоді як обсяг виплат — 321,2 млн грн. Відносне збільшення частки страхових виплат може свідчити про підвищення ризиковості страхового портфеля у поточному періоді або про зміну умов міжнародного страхового середовища. Проте навіть за таких умов компанія демонструє здатність забезпечувати виконання фінансових зобов'язань. Узагальнюючи, можна констатувати, що ПАТ «СГ ТАС», як страхова компанія, характеризується стабільними темпами розвитку, нарощенням страхових премій та контролюванням рівня страхових виплат. Це свідчить про ефективне

управління страховим портфелем та посилення позицій компанії на ринку міжнародного страхування відповідальності.

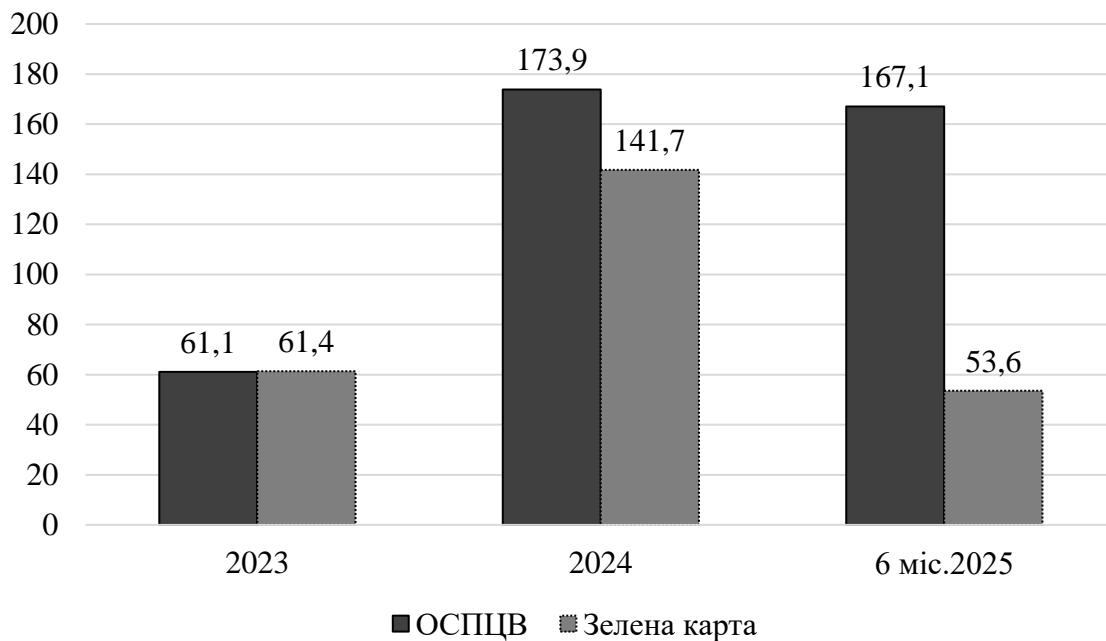

Рис. 2.6. Обсяги платежів по ОСЦПВ та Зеленій карті у Тернопільській області за 2023 - 6 міс.2025 рр., млн грн.

Джерело: розроблено автором [35]

На рис. 2.6 продемонстровано порівняльну динаміку обсягів страхових платежів за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності (ОСЦПВ) та міжнародного страхування «Зелена карта» у Тернопільській області за аналізований період.

У 2023 році обсяги надходжень за обома видами страхування були майже ідентичними, становлячи 61,1 млн грн за ОСЦПВ і 61,4 млн грн за «Зеленою картою», що свідчить про паритетний попит на внутрішнє та міжнародне автострахування в регіоні.

У 2024 році спостерігається суттєве зростання обсягів платежів за обома напрямками. Показник за ОСЦПВ зріс до 173,9 млн грн, а за «Зеленою картою» – до 141,7 млн грн. Така динаміка може бути результатом як розширення страхового портфеля, так і підвищення вартості страхових премій та активізації міжнародних автомобільних перевезень.

За перше півріччя 2025 року обсяги страхових платежів дещо знизилися порівняно зі значеннями за попередній повний рік, однак залишаються високими. Обсяг надходжень за ОСЦПВ становить 167,1 млн грн, а за «Зеленою картою» – 53,6 млн грн. Враховуючи, що дані охоплюють лише шість місяців, можна припустити, що річні показники за результатами 2025 року можуть бути співставними з рівнем 2024 року або дещо нижчими, залежно від інтенсивності міжнародних поїздок та загальної економічної активності.

Особливої уваги заслуговує діяльність компанії у сегменті автомобільного страхування відповідальності, який традиційно є одним із найбільш конкурентних та соціально значущих. ОСЦПВ — це не лише юридичний обов’язок, але й інструмент фінансового захисту учасників дорожнього руху. ПАТ «СГ ТАС» демонструє стабільну динаміку як за обсягами страхових платежів, так і за виплатами, що підтверджує її здатність виконувати зобов’язання та підтримувати довіру клієнтів. Аналіз показників за 2023–перше півріччя 2025 років свідчить про зростання попиту на страхові продукти компанії, особливо у 2024 році, коли зафіксовано найбільші обсяги платежів та виплат за основними видами відповідальності.

На ринку міжнародного страхування «Зелена карта» ПАТ «СГ ТАС» також посилює свої позиції, що зумовлено як активізацією транскордонних перевезень, так і зростанням міграційних процесів. Компанія забезпечує клієнтам швидке оформлення полісів, інформаційну підтримку та оперативність врегулювання страхових випадків за кордоном, що є важливим критерієм конкурентоспроможності.

Варто підкреслити, що розвиток страхування відповідальності потребує від страховика високого рівня фінансової дисципліни, технологічної гнучкості та інноваційності. ПАТ «СГ ТАС» поступово впроваджує цифрові рішення, оптимізує процедури врегулювання збитків та розкриває фінансові показники у відповідності до вимог регулятора, що сприяє підвищенню прозорості й привабливості компанії для клієнтів.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Цифровізація стала ключовим чинником модернізації фінансового сектору України, і страховий ринок не є винятком. Особливо актуальним цей процес є для сегмента страхування відповідальності, який відіграє важливу соціально-економічну роль, забезпечуючи захист майнових інтересів громадян, бізнесу та держави. В умовах воєнного стану, стрімких регуляторних змін та трансформації споживчих очікувань цифровізація постає не лише як інструмент оптимізації діяльності страховиків, а як ключова передумова підвищення доступності, прозорості та довіри до страхових послуг.

Однією з найважливіших тенденцій є перехід до електронної форми договорів страхування відповідальності. Уже сьогодні майже всі поліси ОСЦПВ оформлюються онлайн, що істотно зменшує адміністративні витрати страховиків, мінімізує ризики підроблення документів і забезпечує автоматичну верифікацію полісів у державних реєстрах. Із 2026 року цифровий формат стане обов'язковим, що сприятиме уніфікації процедур та високому рівню контролю як з боку регулятора, так і з боку самих страховиків. Цей досвід може бути розповсюджений і на інші підвиди страхування відповідальності – від професійної до екологічної, створюючи єдину цифрову екосистему ринку.

Важливим напрямом цифрової трансформації є запровадження індивідуалізованого тарифоутворення. Використання великих масивів даних, інформаційних систем реєстрацій, телематичних технологій та аналітики ризиків дозволяє встановлювати премії відповідно до фактичної поведінки страхувальника. Для страхування відповідальності це означає можливість точнішої оцінки професійних, транспортних чи екологічних ризиків, що підвищує справедливість ціноутворення та створює стимули для зниження ризикової поведінки.

Цифрові технології сприяють і модернізації процесу врегулювання збитків. Онлайн-платформи для подання заяв, автоматичний розподіл справ, використання електронних доказів, відеофіксації та штучного інтелекту прискорюють ухвалення рішень і зменшують операційні витрати. Це особливо важливо для видів страхування відповідальності, де обсяг документальних процедур традиційно є значним. Такі інструменти, як «європротокол» в автострахованні, демонструють потенціал спрощення і в інших сферах, наприклад у страхуванні професійної відповідальності медичних чи юридичних фахівців.

Зростає також роль інтеграції страхового ринку з державними цифровими сервісами. Платформа «Дія», електронні реєстри транспортних засобів, судових рішень, ліцензування професійної діяльності відкривають можливість автоматичної перевірки страхувальників, полегшують взаємодію між учасниками ринку та забезпечують прозорість операцій. У перспективі це може привести до створення єдиного державного цифрового хабу страхового нагляду та аналітики.

Для окреслення стратегічних орієнтирів прогресивного розвитку цифрових трансформацій на національному страховому ринку запропоновано систематизацію ключових напрямів у межах чотирьох структурних груп.

1. Визначення стратегічних векторів довгострокового розвитку ринку страхових послуг. Елементи цієї групи спрямовані на формування базових орієнтирів сталого економічного розвитку страхового ринку в умовах цифровізації, передбачаючи ґрунтовний аналіз, критичну оцінку та конкретизацію можливостей упровадження цифрових трансформацій.

2. Формування ресурсної бази для реалізації цифрових перетворень. Дана група охоплює інструментарій забезпечення цифрових змін на страховому ринку, включаючи оцінку впливу глобалізаційних процесів, ресурсних обмежень і потенціалу ринку.

3. Розроблення тактичних заходів стратегічного розвитку ринку страхування. Цей блок містить комплекс інструментів і механізмів

упровадження та практичної реалізації завдань довгострокової стратегії розвитку ринку страхових послуг у контексті цифрової трансформації.

4. Прогнозування результатів цифрових трансформацій на страховому ринку. Вона охоплює моделювання можливих сценаріїв становлення ринку в умовах сталого розвитку, оцінку ефективності впроваджуваних рішень, а також моніторинг ключових індикаторів цифрової інтеграції.

Такий підхід забезпечує комплексне бачення напрямів цифрової модернізації та дає можливість сформулювати концептуальну основу для довгострокової трансформації страхового ринку України.

Комплексний аналіз внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на розвиток ринку страхових послуг, засвідчує об'єктивну потребу у впровадженні процесу платформізації на макроекономічному рівні. Такий підхід створює передумови для формування інноваційних механізмів, удосконалення системи стратегічного планування та прогнозування, а також забезпечує нові можливості для підвищення ефективності функціонування економічної системи загалом.

Водночас наявні тенденції свідчать про обмеженість застосування класичних системних підходів до формування цифрових трансформацій у рамках платформізації на національному рівні. У цьому контексті особливо актуальним постає завдання чіткого ідентифікування ключових структурних елементів процесу платформізації ринку страхових послуг, що дасть можливість мінімізувати вплив потенційних внутрішніх і зовнішніх ризиків, а за умови своєчасного управління — повністю їх усунути або суттєво знизити їхній негативний ефект.

Завдяки пошуку та формуванню додаткового інструментарію реалізації стратегічного вектора платформізації ринку страхових послуг стає можливим не лише підвищення адаптивності галузі до викликів цифрової економіки, але й переформатування економічних пріоритетів держави. Це зумовлює появу якісних прогресивних зрушень у межах національної моделі цифрової

трансформації, сприяє інтеграції сучасних технологічних рішень та посилює загальну конкурентоспроможність економічної системи.

Вказані проблемні аспекти, що стримують прогресивний розвиток процесів платформізації в Україні, негативно впливають на інноваційну динаміку національної економічної системи та зумовлюють її порівняно низькі позиції у міжнародних рейтингах, сформованих провідними аналітичними агентствами та галузевими асоціаціями. Подолання окреслених викликів можливе шляхом формування та впровадження спеціалізованого законодавчого поля, яке регламентуватиме функціонування цифрових платформ на території держави. Такий підхід є особливо актуальним у сфері страхових послуг, оскільки створює можливості для підвищення прозорості, контролю й зменшення впливу фактичних та потенційних ризиків у середньо- та довгостроковому горизонті.

Паралельно з активізацією інвестицій у процеси платформізації формується потреба в оптимізації витрат, що, своєю чергою, стимулює розвиток стартапів у сфері страхових технологій. Під терміном InsurTech розуміють комплекс інноваційних технологічних рішень, що трансформують традиційні бізнес-процеси у страховому секторі та мають суттєвий вплив на регуляторну практику страхових ринків. До таких технологій належать системи штучного інтелекту, новітні розробки в галузі кібербезпеки, інструменти аналізу великих масивів даних, технології блокчейн, Інтернет речей та мобільні застосунки, які вже активно застосовуються страховими компаніями. Варто підкреслити, що з огляду на стратегічне значення InsurTech для сучасного страхового бізнесу, обсяг інвестицій страховиків у інформаційні технології становить близько 3,3% у структурі їхніх активів [36]

Важливою складовою трансформаційних процесів у страховому секторі є створення умов для широкого впровадження сучасних цифрових механізмів та інструментів. Зокрема, застосування мобільних додатків значно спрощує процес пошуку відповідних страхових продуктів і їх оформлення, тоді як використання спеціалізованих інтернет-платформ формує для страховиків

додаткові конкурентні переваги та сприяє реалізації стратегічних управлінських рішень. Сукупність таких цифрових рішень визначає здатність страхових компаній забезпечувати ефективність функціонування в умовах відновлення та модернізації національної економіки. Перелік інноваційних технологій, потенційне застосування яких сприятиме підвищенню результативності діяльності страхових послуг в умовах економічної ревіталізації, представлено на рис. 3.1

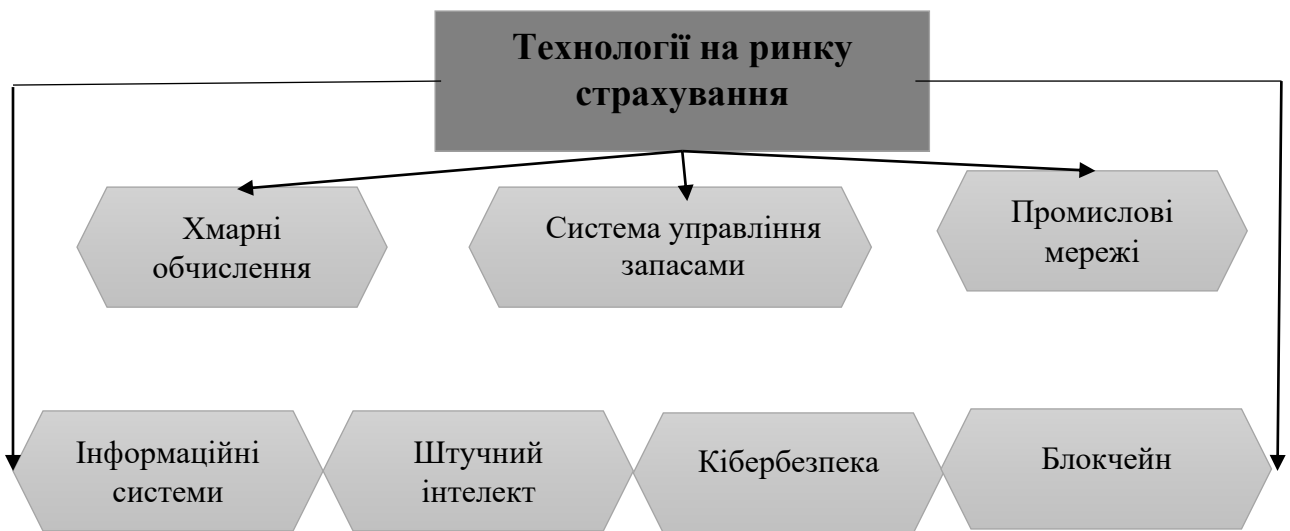

Рис.3.1. Технології, які можуть бути використані на ринку страхових послуг в Україні

Перехід до індивідуалізованих підходів у страхуванні зумовлює трансформацію традиційної моделі формування страхових продуктів, яка поступово відходить від масових стандартизованих рішень на користь персоналізованих пропозицій для кожного клієнта. До ключових цифрових технологій, що забезпечують реалізацію індивідуалізації страхових послуг, належать: аналіз великих масивів даних, Інтернет речей, штучний інтелект, технологія блокчейн та регуляторні технології [17].

Зазначені інноваційні рішення формують основу для впровадження комплексної цифрової трансформації у стратегії довгострокового розвитку страхового ринку України. На сучасному етапі до бізнес-процесів страховиків, найбільш чутливих до цифровізації, відносять: реалізацію страхових продуктів,

урегулювання страхових претензій, ведення бухгалтерського й податкового обліку, процеси андеррайтингу, а також документообіг.

Розвиток технологій штучного інтелекту зумовлює зміну підходів як страховиків, так і осіб, що намагаються зловживати страховими механізмами. Згідно з дослідженням компанії FRISS, страхові компанії активно використовують можливості ШІ для протидії шахрайству, що трансформує не лише власне інструменти ринку, а й правила його функціонування.

Технологічні рішення, орієнтовані на підвищення операційної ефективності страховиків, охоплюють автоматизацію процесів аналізу фінансових тенденцій, визначення резервних вимог, коригування бюджетів відповідно до ринкових змін. Використання методів машинного навчання та алгоритмічних моделей для оцінювання ризиків забезпечує автоматизацію прогнозування можливих збитків, мінімізацію ризиків та підвищення точності управлінських рішень [32]

Штучний інтелект у поєднанні з телематичними пристроями, інтегрованими у мобільні застосунки, забезпечує можливість формування страхових тарифів на основі реальної поведінки страхувальників. Інформація щодо частоти гальмування, середніх швидкісних режимів та інтенсивності поїздок дає змогу більш точно визначати рівень необхідного страхового покриття та відповідну вартість полісу. Страхові продукти, побудовані на використанні фактичних даних, трансформують ринок, оскільки дають змогу страховикам оцінювати ризики в режимі реального часу. Обсяг цього сегмента зріс із 43,38 млрд дол. США у 2023 році до прогнозованих 70,46 млрд дол. США у 2030 році.

Для прийняття обґрунтованих управлінських та аналітичних рішень страховики мають формувати сучасну архітектуру даних, здатну забезпечити безперервне надходження, оброблення та інтерпретацію великих масивів інформації. Така архітектура інтегрує різноманітні джерела даних, методи їх обробки та інструменти поглибленої аналітики. Система збору охоплює демографічні характеристики клієнтів, історичні дані щодо страхових випадків,

кредитні рейтинги, інформацію з пристроїв Інтернету речей, а також поведінкові дані, включно з активністю користувачів у соціальних мережах.

Оброблення таких масивів інформації передбачає застосування хмарних технологій, які забезпечують гнучке масштабування інфраструктури відповідно до потреб страхової компанії. Для аналітики використовуються алгоритми штучного інтелекту, зокрема методи машинного навчання та алгоритми опрацювання природної мови, що дозволяють пришвидшити та підвищити точність оцінки ризиків.

Візуалізація даних і застосування інтерактивних аналітичних панелей забезпечують більш точне прогнозування ризиків і сприяють підвищенню ефективності роботи андеррайтерів. Відповідні технології поширені в різних сферах. Наприклад, за результатами дослідження Cleveland Clinic, майже половина населення США використовує цифрові пристрої для моніторингу стану здоров'я; подібні тенденції спостерігаються і щодо використання автомобільних відеореєстраторів та «розумних» аксесуарів, що фіксують фізіологічні параметри.

Страхові компанії стикаються з необхідністю формування розвиненої цифрової інфраструктури, здатної забезпечувати якісний збір, обробку та застосування даних у ключових бізнес-процесах. Для ефективного виявлення ризикових страхових полісів потрібне використання спеціалізованого аналітичного програмного забезпечення, оскільки універсальні рішення не завжди забезпечують достатню глибину аналізу та адаптивність до динамічних потреб ринку. Серед критично важливих функцій сучасних страхових аналітичних систем – алгоритми ідентифікації шахрайства, які дозволяють оперативно фіксувати підозрілі звернення та аномальні дані. Крім того, автоматизований андеррайтинг забезпечує можливість коригування параметрів полісу в реальному часі, підвищуючи персоналізацію страхового продукту та мінімізуючи ймовірність помилок.

Ключовою метою впровадження таких рішень є оптимізація моделей ризику, що сприяє зниженню збитковості та зростанню операційної

ефективності. Автоматизація рутинних процедур дає змогу перенести акцент роботи фахівців на стратегічні завдання, що підвищує загальну результативність діяльності компанії.

Разом із тим цифрова трансформація супроводжується певними викликами. На початковому етапі необхідно здійснити комплексну оцінку наявної інфраструктури та виявити прогалини у потоках даних. Важливим є інвестування у масштабовані технологічні рішення, що підтримують хмарні сервіси та гібридні аналітичні інструменти. Інтеграція різноманітних джерел інформації — даних пристроїв, державних реєстрів, історичних даних клієнтів — забезпечує підвищення точності оцінювання ризиків. Застосування моделей штучного інтелекту та машинного навчання дозволяє більш ефективно прогнозувати ймовірність виникнення високоризикових страхових випадків

Обов'язковим елементом цифрової трансформації страхового ринку є впровадження комплексних заходів із забезпечення кібербезпеки, захисту персональних даних та відповідності вимогам міжнародних регуляторних стандартів, зокрема GDPR, HIPAA та інших нормативів. Водночас важливо забезпечити належний рівень цифрової компетентності всіх учасників процесу — як персоналу, так і страхувальників. Підготовка кадрів та клієнтська підтримка сприяють ефективному використанню нових аналітичних рішень і мінімізують ризики, пов'язані з їх впровадженням. Окремі страхові компанії стикаються з проблемами фінансування цифрової трансформації, що потребує детального аналізу співвідношення витрат і очікуваних вигод перед запровадженням нових технологічних рішень. Оскільки страхова діяльність характеризується високими вимогами до точності та надійності, розроблення та впровадження спеціалізованого програмного забезпечення повинно враховувати всі аспекти функціонування галузі: від термінологічних стандартів і логіки бізнес-процесів до регіональних норм і законодавчих вимог. Лише за таких умов цифровізація здатна забезпечити підвищення якості управління ризиками та стійкий розвиток страхового ринку.

ВИСНОВКИ

Ринок страхування відповідальності посідає вагоме місце в системі державних фінансів, оскільки його функціонування забезпечує не лише підтримання макроекономічної стабільності, а й виконує важливу соціальну функцію – захист населення від фінансових наслідків ризиків. Завдяки нормативній врегульованості, різноманітності страхових продуктів та здатності швидко адаптуватися до зовнішніх чинників, цей ринок формує ефективний механізм мінімізації ризиків та зміцнення суспільного добробуту.

Страхування відповідальності є специфічним сегментом страхового ринку, спрямованим на забезпечення фінансового захисту страхувальника від можливих збитків, що можуть виникати внаслідок пред'явлення претензій третьою стороною. Основною метою такого страхування є компенсація завданих збитків постраждалим та збереження фінансової стійкості страхувальника у разі настання страхового випадку.

Серед ключових характеристик ринку страхування відповідальності виокремлюють участь у страхових правовідносинах невизначеного кола третіх осіб, тривалий часовий горизонт дії відповідальності та широкий спектр ризиків, що можуть бути застраховані.

Разом з тим, функціонування ринку стримують низка системних проблем: макроекономічна та політична нестабільність, скорочення доходів населення, зростання кількості страхових подій у період активних воєнних дій, недостатній рівень капіталізації страховиків, обмежена лінійка страхових продуктів та недосконалість державної підтримки, у тому числі у нормативно-правовій площині.

Перспективними напрямками розвитку ринку є: розширення асортименту продуктів страхування відповідальності для суб'єктів малого та середнього підприємництва, зокрема з урахуванням ризиків, пов'язаних із воєнними діями; активне впровадження цифрових каналів надання страхових послуг; а також формування державних програм підтримки страховиків в умовах воєнного стану.

Унікальність ринку страхування відповідальності полягає в його подвійному захисному механізмі, який одночасно забезпечує фінансову підтримку страхувальника та гарантує відшкодування збитків потерпілим. Широта охоплення ризиків – від професійних до екологічних – підсилює його значущість у забезпеченні економічної стабільності та соціальної безпеки. Аналіз основних субсегментів ринку, зокрема ОСЦПВ, "Зеленої карти", іншої моторної та загальної відповідальності, дає змогу простежити характерні тенденції в умовах воєнного стану та економічних викликів.

Оцінка показників діяльності страховиків, таких як рівень виплат, середня сума відшкодування та частка перестрахових операцій, засвідчує здатність ринку адаптуватися до регуляторних змін і зовнішніх факторів. Виявлені тенденції підтверджують необхідність удосконалення механізмів регулювання, оптимізації страхових продуктів та підвищення орієнтації на потреби страхувальників.

Узагальнення теоретичних положень та емпіричних результатів підкреслює складний і нерівномірний характер розвитку ринку страхування відповідальності, зумовлений його соціально-економічною природою та зовнішніми ризиками.

Впровадження цифрових технологій відкриває нові можливості для оптимізації страхових процесів: онлайн-оформлення полісів, використання електронного документообігу та дистанційна взаємодія зі страхувальниками значно скорочують часові та фінансові витрати. Цифрові інструменти сприяють підвищенню якості послуг, зростанню рівня задоволеності клієнтів та зміцненню конкурентних позицій страхових компаній.

Отже, цифровізація страхового ринку має потенціал не лише підвищити ефективність діяльності страховиків, а й розширити доступність страхових послуг, зменшити витратність бізнес-процесів та мінімізувати ризики, що в цілому сприятиме подальшому зміцненню ринку страхування відповідальності в Україні.

Список використаних джерел

1. Баранова О., Баранов А. Деякі особливості державного регулювання страхового ринку України в умовах воєнного стану. *Фінанси Україна, випуск 7*. doi: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.07.095>
2. Березіна С.Б. Визначення європейського вектору розвитку страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2017. № 1/4(33). С. 42-48.
3. Білецька Ю. Поняття договору страхування цивільно-правової відповідальності. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. ЗУНУ. Тернопіль, 2025. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/1588>
4. Богріновцева Л. М., Вергелюк Ю. Ю. Аналіз показників фінансової безпеки страхового ринку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 31. С. 174–179.
5. Богріновцева Л., Ключка О., Заїчко І. Розвиток та впровадження інноваційних підходів до фінансового управління страховими компаніями в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-57>
6. Богріновцева Л., Ключка О., Заїчко І. Розвиток та впровадження інноваційних підходів до фінансового управління страховими компаніями в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-57>.
7. Борисюк О., Дацюк-Томчук М., Ліповська-Маковецька Н. Імперативи розвитку фінансового ринку України в умовах цифровізації. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. № 2. С. 168–176..
8. Василевська Н. Специфіка категоріального апарату страхування відповідальності медичних працівників. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, випуск 78*. 2023. с.152-158.

9. Вергелюк Ю. Ю., Ганцяк М. О. Стабілізація інвестиційних потоків в умовах пандемії. *Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи*: матеріали: IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції молодих учених. 2021 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки. С. 29–30.
10. Временко Л.В., Рибалко А.В. Пряме врегулювання збитків в автотранспортному страхуванні: значення та результати впровадження. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 64. 2018. С. 292-299.
11. Гарєєв Є.Ш. Проблемні питання страхового відшкодування при страхуванні цивільно-правової відповідальності автомобілістів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 66. С. 78-86.
12. Жук О.О. Зарубіжний досвід у сфері страхування та можливості його використання. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 2. С. 215-218.
13. Забаштанський М., Сидоренко О., Рубан М. Фінансово-економічні та правові аспекти функціонування страхових посередників у системі надання страхових послуг. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025. № 2 (42). С. 286–301.
14. Кривенко Ю. Розвиток страхового ринку України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-142>
15. Кучерівська С. С. Конкурентні переваги страхових компаній в умовах нової економіки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал*. Острог: Вид-во НаУОА, березень 2024. № 32(60). С. 24–28.
16. Лесько Ю.В. Страхування цивільно-правової відповідальності в зобов'язаннях із відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії транспортних засобів. *Університетські наукові записки*. 2016. № 1. С. 118-129.
17. Мандра, Н. Г., Лактіонова О. Ю. Необхідність цифрових технологій у бізнес-процесах страховиків. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 202-206

18. Маршук Л. М., Поплавська Є. М. Виклики ринку страхування в Україні у воєнний період. *Modern engineering and innovative technologies*. 2022. С. 26—29.
19. Матвійчук Л. Сутність та особливості страхування відповідальності. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/92.pdf>
20. Мельник Т., Сибірцев В. *.страхування: навч. посіб.* Кропивницький: ПП «Ексклюзив систем». 2022
21. Михайленко О.Г., Македон В.В. Забезпечення конкурентоспроможності міжнародного страхового ринку на засадах порівняльних детермінант. *Наукові праці МАУП. Економічні науки*. 2022. №3 (66). С. 13-20.
22. Огданська О.Д. Стратегічні перспективи ревіталізації національної економічної системи України. Нова економічна «нормальність» та перспективи розвитку світу: моногр. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2024. С. 359 – 394.
23. Офіційний сайт ПАТ «СГ «ТАС». URL: <https://sgtas.ua>
24. Показники діяльності страховиків. Наглядова статистика. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
25. Попова Л.В. Сучасні тенденції розвитку цифрових технологій у страхуванні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія економіка та управління. 2022. № 5. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5759/document%20%284%29.pdf?sequence=1>
26. Про затвердження Положення про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання договорів за класами страхування: Постанова правління НБУ. № 182 від 25.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0182500-23#Text>
27. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15/conv#n12>

28. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
29. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
30. Соколова А. М. Розвиток фінансового та реального секторів як ключовий фактор забезпечення економічної безпеки України : монографія ПУЕТ, 2024. 196 с.
31. Сосновська О. *Страхування: навч. посіб.* Київ: у-т ім. Б. Грінченка. 2021. с. 317
32. Сосновська О.О. Інноватизація страхового бізнесу в умовах розвитку цифрової економіки. *Бізнес Інформ.* 2021. №7. С. 62–69..
33. Терещенко Т.Є. Соціально-економічний зміст і значення страхування відповідальності, його місце у системі страхування. *Вісник ДДФА: Економічні науки: Наук.-теорет. журнал.* 2011. № 1 (25). С. 49 – 55.
34. Токарева В. О. Історичні аспекти страхування цивільної відповідальності. *Актуальні проблеми держави і права.* 2011. № 59. С. 571-577.
35. Фоіншурер. URL: <https://forinsurer.com>
36. Цифрова адженда України – 2020. «Цифровий порядок денний» – 2020. Концептуальні засади (версія 1.0). Київ. 2016. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
37. Чорна А. (2024). Страхування відповідальності адвоката : проблемні аспекти. *Науковий вісник публічного та наукового права, випуск 2.* с.204-209.
38. Шубенко І. А. Тенденції діджиталізації на страховому ринку України. *Бізнес Інформ.* 2020. №2. С. 273–279.
39. Baker T., Siegelman P. The Law and Economics of Liability Insurance: A Theoretical and Empirical Review. *U of Penn, Inst for Law & Econ Research Paper.* 2011. № 11–09. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1783793>
40. Horyslavets P., Kozhan S. Development of the insurance market: new challenges and opportunities for insurers. *Actual problems of innovative economy and law.* 2025. № 3. С. 48–53.

41. Horyslavets P., Kozhan S. Development of the insurance market: new challenges and opportunities for insurers. *Actual problems of innovative economy and law*. 2025. № 3. С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2025-3-10>

42. Marson J., Alissa H., Ferris K. Resolving the Inconsistency Between National and EU Motor Insurance Law. Was Factortame the Solution Nobody Sought? *German Law Journal*. № 22(1). P. 122–146. <https://doi.org/10.1017/glj.2020.98>

43. Snishchenko R., Krot L. (2023) Features of the work organization of insurance companies of Ukraine during the period of armed invasion. *Transformational economy*. doi: DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-4-12>